

Ogólnopolska Konferencja Kół Naukowych Bibliotekoznawców
"Program studiów z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej - założenia i realizacja"
26 październik 2005

Kamila Dąbrowa

Program nauczania w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Akademii Pedagogicznej w Krakowie

[Prezentacja multimedialna - \[do ściągnięcia\]](#)

Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo to specyficzny kierunek na Akademii Pedagogicznej. Swoisty ze względu na charakter uczelni na której się znajduje. Obecnie prawie każdy rok studiów dziennych prowadzony jest innym tokiem nauczania. Jednak główne różnice polegają na ilości godzin zajęć oraz na dodaniu nowych przedmiotów np. emisji głosu. Program nauczania podzielony jest na podstawowe grupy tematyczne. Są to: przedmioty podstawowe i kierunkowe, przedmioty przygotowania pedagogicznego, przedmioty ogólne i przedmioty fakultatywne.

W skład przedmiotów podstawowych i kierunkowych wchodzi zajęcia prowadzone na pierwszym, drugim i trzecim roku naszych studiów.

Podstawy wiedzy o książce, bibliotece i informacji naukowej, to przedstawienie poglądów i koncepcji teoretycznych w ramach bibliologii, bibliotekoznawstwa i nauki o informacji, przybliżenie specjalistycznej terminologii tych dyscyplin, prezentacja ich naukowego warsztatu i kierunku badań. Przedmiot ten kończy się egzaminem.

Nauki pomocnicze bibliotekoznawstwa. Zapoznanie słuchaczy z grupą dyscyplin, które uzupełniają i wzbogacają warsztat badawczy bibliotekoznawstwa. Podkreślenie wzajemnych związków pomiędzy naukami pomocniczymi bibliotekoznawstwa. Na zajęciach poruszane są następujące zagadnienia: paleografia, materiały i narzędzia pisarskie, ród wybrane zagadnienia z kodykologii i dyplomatyki, chronologia, genealogia, heraldyka; znaki książkowe (superekslibris, ekslibris, znaki wodne, znaki wydawnicze); oprawoznawstwo, archiwistyka. Wykorzystanie do badań nowożytnych i najnowszych dziejów książki oraz procesów bibliologicznych metod zaczerpniętych z takich nauk, jak: statystyka, psychologia, socjologia, pedagogika, nauka o organizacji i zarządzaniu.

Historia książki, bibliotek i informacji naukowej. Pierwsza część cyklu zajęć poświęcona jest książce rękopiśmiennej. Przedmiot ma na celu zapoznanie studentów z historią produkcji i sposobami rozpowszechniania książki - rozwoju księgarstwa i różnego typu bibliotek oraz problematyki użytkowania książki na przestrzeni wieków - od starożytności do początków XX wieku, ściślej do II wojny światowej. Zajęcia mają ułatwić śledzenie zmiany formy i procesów wytwarzania, użytkowania książki oraz jej funkcji społecznej. Dzieje książki i bibliotek rozpatrywane są na szerszym tle politycznym, społecznym, gospodarczym, kulturalnym i dotyczą książki polskiej i obcej. Tematyka wykładów uporządkowana jest chronologicznie. Materiał pierwszego roku obejmuje problematykę książki starożytnej,

średniowiecznej i renesansowej; w drugim roku przybliży książkę XVII, XVIII, XIX i początków XX w. Druga część cyklu zajęć z historii książki poświęcona jest dziejom książki drukowanej i bibliotekom XV-XVI wieku. Trzecia część cyklu zajęć z historii książki obejmuje dzieje książki drukowanej i bibliotek XVII i XVIII wieku. Czwarta (ostatnia) część cyklu zajęć z historii książki, bibliotek i informacji naukowej obejmująca dzieje książki drukowanej oraz bibliotek XIX i połowy XX wieku.

Zagadnienia wydawnicze i księgarskie to problemy ruchu wydawniczego w nauce o książce. Ruch wydawniczy i księgarski w Polsce i na świecie, unowocześnienie składu i druku, pierwsze instytucje drukarsko - księgarsko - wydawnicze, rozwój ruchu wydawniczego, ruch wydawniczy w różnych okresach dziejowych, charakterystyka najważniejszych ośrodków drukarsko- księgarsko- wydawniczych, rodzaje wydawnictw, działalność współczesnych firm wydawniczych, techniki składu, podejmowanie inicjatywy wydawniczej oraz czynności organizacyjno- technicznych i redakcyjnych, związanych z przygotowaniem do druku otrzymanego tekstu, jego reklamą (typy reklam księgarskich) i rozpowszechnianiem (marketing księgarski), współczesny rynek książki w Polsce, książka w Internecie, publikacje elektroniczne, edytorstwo elektroniczne - to tylko część zagadnień poruszanych podczas wykładów i ćwiczeń.

Bibliotekoznawstwo jest przedmiotem, który trwa przez 6 semestrów. Pierwsza część cyklu wykładów z tego głównego przedmiotu kierunkowego obejmuje następujące zagadnienia: Ogólnokrajowa sieć biblioteczna i podstawowe akty prawne regulujące działalność bibliotek w Polsce. Podstawowe funkcje biblioteczne z podkreśleniem gromadzenia i uzupełniania zbiorów. Współpraca bibliotek w zakresie gromadzenia zbiorów

Druga część. Tematyka wykładów i ćwiczeń to: zasady przechowywania i zabezpieczania zasobów bibliotecznych; przepisy katalogowania alfabetycznego z uwzględnieniem norm; prace nad ujednoczeniem opisu; katalogowanie scentralizowane i jego formy, kartoteka dezyderatów, zamówień oraz przybytków; ewidencja sumaryczna i szczegółowa wpływów i ubytków (druki zwarte); ewidencja czasopism.

Trzecia część tego przedmiotu obejmuje: przepisy katalogowania alfabetycznego według polskich norm; wybór hasła w katalogu alfabetycznym i stosowanie kart pomocniczych. Katalogowanie książek jednotomowych, wielotomowych, czasopism i dokumentów niekonwencjonalnych.

Czwarta część. To systemy klasyfikacyjne biblioteczne i bibliograficzne; rzeczowe opracowanie zbiorów, udostępnianie zbiorów bibliotecznych z uwzględnieniem kontroli ewidencji, mechanizacji i automatyzacji w procesie udostępniania zbiorów; biblioteczna służba informacyjna, jej organizacja, rodzaje informacji, warsztat pracy, służby; kierowanie i administrowanie biblioteką; normalizacja, normowanie, planowanie, sprawozdawczość i statystyka biblioteczna; budownictwo biblioteczne a bezpieczeństwo i higiena pracy. Na ćwiczeniach zajmujemy się takimi kwestiami jak: oprawa książek; planowanie i statystyka biblioteczna; budownictwo biblioteczne - opracowanie planów; struktura organizacyjna biblioteki; marketing w bibliotekach; rynkowe i nierynkowe cechy usług bibliotecznych; organizacja różnych typów bibliotek i kierowanie nimi; zarządzanie biblioteką w Polsce i na świecie.

Uczymy się także klasyfikowania dokumentów z uwzględnieniem zasad analizy treści dokumentu i gramatyki Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej; tworzenia katalogu opartego

na UKD; zasad sporządzania opisu przedmiotowego; tworzenia katalogu przedmiotowego. Z zakresu automatyzacji bibliotek skupiamy się na systemach automatycznej obsługi bibliotek w Polsce i na świecie; poznajemy systemy VTLIS, MOL; mówimy o problemach automatyzacji bibliotek. Na ćwiczeniach opracowujemy dokumenty w systemie MARC BN, SOWA, MOL.

Czytelnictwo to przekazanie studentom podstawowej wiedzy o czytelnictwie jako procesie i jako dyscyplinie naukowej oraz jej miejscu wśród innych nauk. Wskazanie na określoną rolę książki i czasopisma wśród innych środków w procesie komunikacji społecznej w aspekcie historycznym i współczesnym. Wyjaśnienie przebiegu procesów lekturowych i ich podstawowych uwarunkowań społecznych, kulturowych i osobowościowych. Przedstawienie roli lektury w rozwoju osobowości czytelnika i w skali społecznej. Zapoznanie z ważniejszą problematyką kierunków badań czytelniczych: pedagogicznego, psychologicznego, socjologicznego, kulturoznawczego, literaturoznawczego, księgoznawczego, prasoznawczego, terapeutycznego i historycznego. Opracowanie umiejętności przeprowadzania elementarnych badań nad czytelnictwem, pisanie opracowania dotyczącego badań, korzystania z rezultatów innych badań przedmiotowych. Poznanie metodyki pracy z czytelnikiem (oppanowanie umiejętności sporządzania konspektów lekcji biblioteczných, testów do przeprowadzania badań nad efektywnością czytania, planu edukacji medialnej i czytelniczej itp.)

Bibliografia obejmuje materiał z zakresu kształtowania się spisów bibliograficznych od starożytności do współczesności, informacje o wybranych teoretykach bibliografii i ich poglądy na bibliografię. Omawiane są współczesne formy bibliografii, m. in. bibliograficzne bazy danych, automatyzacja bieżącej bibliografii narodowej itp. Na zajęciach studenci zapoznawani są z podstawową terminologią bibliograficzną, z metodyką opracowania spisów bibliograficznych. Ćwiczenia praktyczne mają na celu zapoznanie z metodyką sporządzania spisów bibliograficznych wydawnictw zwartych, wydawnictw ciągłych, dokumentów specjalnych - dokumentów ikonograficznych, dokumentów kartograficznych, druków muzycznych, dokumentów dźwiękowych, materiałów audiowizualnych, starych druków, rękopisów i dokumentów wtórnych. Na zajęciach zapoznajemy się z podstawowymi bieżącymi i retrospektywnymi bibliografiami narodowymi i specjalnymi, takimi jak np.: bibliografie historyczne, literackie, zalecające, bibliografie bibliografii, a także bibliografie naukoznawcze, prasoznawcze, pedagogiczne, medyczne i inne w wersji drukowanej i komputerowej.

Pierwsza część zajęć z historii nauki i podstaw naukoznawstwa obejmuje okres do końca XVIII w. Naukoznawstwo wraz z historią nauki ma ściśle powiązania, zarówno treściowe jak i metodologiczne z innymi dyscyplinami naukowymi wchodzącymi w skład bibliotekoznawstwa (historii książki i bibliotek, bibliotekarstwo, bibliografia, informacja naukowa, czytelnictwo). Materiał zajęć obejmuje podstawowe wiadomości z zakresu naukoznawstwa pozwolą opanować aparat pojęciowy w obrębie tej dziedziny, poznać jej strukturę a także aktualny stan badań naukoznawczych w Polsce. Historia nauki to przede wszystkim odkrywanie prawidłowości rozwoju nauki jej istoty i struktury na przestrzeni historycznej, poznawanie głównych kierunków badań naukowych w Europie i w Polsce oraz wkładu Polaków do nauki światowej. Druga część zajęć z historii nauki i podstaw naukoznawstwa obejmująca dzieje nauki w XIX i XX wieku.

Historia piśmiennictwa i literatury polskiej tematyką zajęć obejmuje: pojęcia procesów historycznoliterackich, periodyzacji, okresy i prądy literackie, podstawową periodyzację historii literatury polskiej; chronologię i ogólne tło historyczno-kulturowe; postawy

światopoglądowe i główne założenia estetyczne poszczególnych epok; preferowane tematyki i gatunki literackie; granice czasowe i fazy rozwojowe omawianych okresów literackich; przegląd wybranych, najważniejszych dokonań artystycznych.

Pierwsza część zajęć obejmuje okres od średniowiecza do baroku. Druga część poświęcona jest historii piśmiennictwa i literatury polskiej, obejmująca okresy oświecenia i romantyzmu. Kolejny fragment przedmiotu poświęconego dziejom piśmiennictwa i literatury polskiej, obejmujący okresy pozytywizmu i Młodej Polski. Ostatni fragment historii piśmiennictwa i literatury polskiej poświęcony jest dwudziestoleciu międzywojennemu (1918 - 1939).

Współczesna kultura literacka to przedmiot, który stanowi kontynuację zajęć z historii piśmiennictwa i literatury polskiej. Obejmuje dzieje najnowsze, od wybuchu drugiej wojny światowej, przełom polityczny 1989 r. po najnowszy okres dziejów (po 1989 r.). W toku zajęć omawiane są problemy literatury i kultury literackiej ostatnich kilkunastu lat. Prezentowane są najważniejsze syntezы historycznoliterackie, słowniki, informatory i antologie dotyczące literatury po transformacji ustrojowej. Omawia się przeobrażenia kultury literackiej oraz dokonuje analiz i interpretacji wybranych utworów literackich ostatnich lat.

Historia literatury powszechnej to zapoznanie studentów z ewolucją piśmiennictwa światowego, przede wszystkim z tradycją europejską i amerykańską. Licząca około 50 pozycji lista lektur obowiązkowych, z których część zostaje poddana analizie w toku ćwiczeń obejmuje dzieła reprezentatywne dla różnych okresów historycznych i literatur narodowych, od starożytności po II połowę wieku XX. Celem tego przedmiotu jest zwrócenie uwagi studentów na tak odmienny przebieg procesu historycznoliterackiego w poszczególnych krajach i jego różnorakie, lokalne uwarunkowania, jak i na zjawiska o charakterze uniwersalnym, wspólne literaturom wielu narodów.

Czasopiśmiennictwo polskie XIX i XX w. Celem zajęć jest zapoznanie studentów z dziejami prasy polskiej według ustalonej periodyzacji, ukazanie jej społecznej roli w perspektywie historycznej, dysponentów i odbiorców, kształtowania się cenzury oraz ukazanie współczesnej prasy polskiej w perspektywie kultury masowej. Omawiane zagadnienia: geneza prasy na Zachodzie i w Polsce. Główne typy prasy polskiej dawniej i dziś. Przemiany funkcji społecznych prasy polskiej. Polityka prasowa władz państwowych, funkcjonowanie prawa prasowego i działanie cenzury. Narodziny i rozwój polskiej prasy "masowej". Kształtowanie się, rozwój i stan dzisiejszej prasy lokalnej i sublokalnej w Polsce. Kapitał zagraniczny na współczesnym polskim rynku wydawniczym.

Teoria i metodologia nauki o książce, bibliotece i informacji naukowej. Celem przedmiotu jest podsumowanie i uogólnienie wiedzy nabytej w trakcie studiów, przedstawienie najnowszych problemów badawczych dyscyplin, zwrócenie szczególnej uwagi na zróżnicowanie zasad i trybu postępowania przy opracowywaniu tematów z zakresu badań historycznych i współczesnych, wskazanie na powiązanie interdyscyplinarne nauki o książce, bibliotece i informacji naukowej, pogłębienie znajomości metod własnych księgoznawstwa i bibliotekoznawstwa. Omawiane zagadnienia to m.in. teoria książki, biblioteki i informacji naukowej - historyczne i współczesne badania w Polsce i za granicą.

Nauka o informacji. To poznanie problemów związanych z organizacją informacji naukowej w Polsce i na świecie, zapoznanie studentów z problemami metodologicznymi, a także wykształcenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji naukowej (tradycyjnych i elektronicznych) oraz posługiwania się językami informacyjno-wyszukiwawczymi.

Techniczne środki w bibliotece. Przekazanie podstawowych wiadomości o budowie i zasadach działania komputerów oraz wykształcenie umiejętności: obsługi systemów operacyjnych "DOS" i "Windows 98" oraz nakładki programowej "Norton Commander", redagowania tekstu z wykorzystaniem komputera, wyszukiwania i zamawiania książek w elektronicznych katalogach bibliotek Krakowa, efektywnego posługiwania się klawiaturą komputera (szybkie pisanie), archiwizowania i zabezpieczania danych przed wirusami. A także wykorzystanie techniki w zautomatyzowanych procesach informacji oraz bibliotekach na co dzień. Podczas zajęć studenci uczą się bezpiecznej i efektywnej pracy z komputerem oraz doskonalą swoje umiejętności w posługiwaniu się multimediami w służbie informacji i biblioteki.

Technologia informacyjna. Tematyka wykładów obejmuje następujące zagadnienia: zasady automatycznego indeksowania w bazach kartotekowych; algebra Boole'a, wyszukiwanie sekwencyjne, stosowanie operatorów położenia w bazach danych, systemach bibliotecznych i wyszukiwarkach internetowych; rola katalogów bibliotecznych i baz dostępnych on-line w informacji naukowej; hipertekstowa prezentacja katalogów bibliotecznych. Zajęcia laboratoryjne przygotowują do samodzielnych poszukiwań informacji w bazach danych (MAK, ISIS, Access, LISA, ERIC, Inspect), katalogach bibliotek dostępnych poprzez usługi internetowe WWW i Telnet. Porównanie zasad działania systemów wyszukiwawczych i interfejsu oraz zapisu wyszukanych informacji na różnych nośnikach.

Następną grupą zajęć na Akademii Pedagogicznej są przedmioty przygotowania pedagogicznego.

Pedagogika. Zaznajomienie z posługiwaniem się kategoriami pojęciowymi z zakresu pedagogiki; wyposażenie w wiedzę na temat procesu edukacyjnego i metod jego racjonalizacji; rozwijanie podstawowych kompetencji pedagogicznych; przygotowanie do samokształcenia i twórczej postawy w rozwiązywaniu zadań wychowawczych; poruszane są także takie zagadnienia jak: pedagogika i jej rozwój; antypedagogika; metody badań pedagogicznych i ich rola w modernizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego; szkoła jako miejsce spotkania uczniów i nauczycieli.

Psychologia. Przekazanie podstawowych wiadomości z zakresu psychologii ogólnej i dziecięcej. Poznanie podstawowych pojęć, Na zajęciach zajmujemy się m. in. procesami poznawczymi - postrzeganiem, myśleniem, wyobrażaniem, pamięcią (psychologia poznawcza); rozwojem i zmianami mechanizmów psychicznych (psychologia rozwoju człowieka); emocjami, procesami motywacji, stałymi cechami psychicznymi (psychologia osobowości).

Metody pracy w bibliotece. Student zobowiązany jest do wyboru i zaliczenia 1 specjalności spośród niżej wymienionych. Zależnie od zainteresowania i aktualnych możliwości na kierunku uruchamia się zwykle 4 - 5 specjalności.

1. Biblioteki szkolne i pedagogiczne - Przygotowanie studenta do pracy w bibliotekach resortu edukacji narodowej (szkolnych i pedagogicznych), a także w bibliotekach placówek opiekuńczo-wychowawczych.
2. Biblioteki publiczne (powszechne) - Zakres tematyczny przedmiotu wyznacza specyfika uwarunkowań społeczno-demograficznych, cywilizacyjnych i kulturowych oraz uregulowań

prawnych i doświadczeń organizacyjno-metodycznych działalności współczesnych bibliotek publicznych w środowisku.

3. Czasopiśmiennictwo polskie XIX i XX w. - Przekazanie podstawowych umiejętności z zakresu pracy redakcyjnej, przygotowanie do pracy w dziale czasopism w bibliotekach różnych typów, do pracy badawczej w zakresie prasoznawstwa i historii prasy.

4. Edytorstwo - Zagadnienia: Rozwój edytorstwa. Edytorstwo naukowe, historyczne, bibliologiczne. Edytorstwo czasopism. Elementy edytorstwa w prasoznawstwie. Edytorstwo jako działalność edytora (wydawcy). Przygotowanie tekstu do druku. Poprawność i zgodność tekstu z intencją twórczą autora. Tekstologiczne podstawy działań edytorskich. Przygotowanie tekstu do druku, działalność wydawcy i edytora - typologia edycji. Metody pracy nad tekstem.

5. Informacja naukowa - Zagadnienia: Zadania szkolnego centrum dydaktyczno - informacyjnego. Wykorzystanie Internetu i multimediów w działalności informacyjnej. Zastosowanie internetowych serwisów informacyjnych w edukacji. Projektowanie stron WWW. Zagadnienia omawiane w toku ćwiczeń: Opracowanie stron WWW szkoły, biblioteki, centrum informacyjnego szkoły, serwisu informacyjnego - katalogu wyselekcjonowanych stron przeznaczonych dla nauczycieli i uczniów. Wykorzystanie programu WINSIS do opracowania bibliografii podmiotowo- przedmiotowej (rejestrującej różne typy dokumentów).

Literatura dla dzieci i młodzieży. Podstawowy kanon lektur z dziedziny piśmiennictwa dla dzieci i młodzieży w ujęciu historycznym, ze szczególnym uwzględnieniem literatury współczesnej. Zapoznanie z poetyką tekstów dla najmłodszego odbiorcy i ich współczesnymi formami edytorskimi (klasyczna baśń magiczna, odmiany literatury fantastycznej, poezja i proza). Analiza różnych odmian prozy, wzbogaćana o treści poznawcze i wychowawcze realizowane w poszczególnych okresach literackich. Wydobywanie - poprzez dobór klasycznych tytułów - wartości tkwiących w tekstach literackich, wskazanie na ich wymiar uniwersalny. Utrwalanie w świadomości słuchaczy szczególnego miejsca czytelnictwa książek w życiu dzieci i młodzieży.

Emisja głosu jest to nowy przedmiot wprowadzony na pierwszym roku, ma on na celu nauczenie studentów umiejętności operowania głosem, co ma w przyszłości zapobiegać nauczycielskim chorobom zawodowym.

Metodyka biblioterapii Zajęcia mają charakter warsztatowy, a ich celem jest uświadomienie studentom terapeutycznej funkcji książki. Ich treści wiążą się z poznaniem czytelnika - obiektu terapii, doбором właściwej dla niego lektury, dostarczeniem mu tekstów relaksacyjnych i aktywizujących. Student zapoznaje się z jak największą ilością form pracy z czytelnikiem i ma okazję zastosować je w praktyce.

Do kanonu przedmiotów wykładanych na Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwie AP, wchodzi również przedmioty ogólne.

Przedstawienie filozofii jako dziedziny wiedzy i jej historii. Zagadnienia poruszane podczas zajęć to: pojęcie filozofii i jego historyczna zmienność. Działy filozofii. Zagadnienia ontologii. Zagadnienia epistemologii; Główne okresy filozofii - zagadnienia periodyzacji; Filozofia starożytna, filozofia klasyczna, filozofia życia, filozofia rzymska; filozofia średniowiecza, filozofia nowożytna, filozofia współczesna.

Oprócz wyżej omówionych przedmiotów nasi studenci uczęszczają również na lektoraty języków obcych, wychowanie fizyczne, przedmioty fakultatywne (ich dobór uzależniony jest od liczby studentów i możliwości kadrowych) oraz odrabiają praktyki studenckie. Student po ukończeniu naszego kierunku uzyskuje tytuł bibliotekarza-nauczyciela.